

Բայց Պատրիարք մը միթէ կրնա՞յ հանգ-
չիլ, երբ գաւառներէ կ'անցնի, Պատրիարք ու
ու Պատրիարքի երես չտեսնող մարդոց մէջէ
և տեղերէ, որ անոր կարօտը կը քաշեն, տա-
րապայման հաւատքով մը անոր վրայ՝ թէ ան
իրենց վրկիչն է, բժիշկն է, իրենց ծով ցաւե-
րը փարատել գիտէ ու կարող է: Մեծ ու
պզտիկ դայն տեսնել, անոր այցելել կ'ուզեն,
բան մը ըսել, բան մը յայտնել անոր: Բայց
ո՞վ պատահութիւն կու տայ և ո՞վ պատահու-
թիւն գտնել կրնայ: Հաղիւ պաշտօնական մար-
դեր ու մարմիններ մէյմէկ պահ կրնան իր
ատջէը կլել: Ու ցաւոտ, վիրաւոր ժողովուր-
դը զրկուած կը մնայ, դուցէ թէ յուսախար
և յուսահատ:

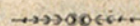
Գրեթէ ամէնէն ատաջ իր քով կ'ընդունուի
Մուշի պատգամաւորութիւնը՝ Ներսէս Եպիսկո-
պոսի առաջնորդութեամբ: Գրեթէ անմիջապէս
անոնց ետեւէն կը հաննի Ռուս հիւպատոս
Մր. Շերքով իր թարգմանին հետ, ու պերճ
ու սահուն Ֆրանսերէնով մը յանուն Ռուս
կառավարութեան բարիգալուտ կը մաղթէ,
ոտքի վրայ և շատ չնորհալիօրէն: Կ'առաջար-
կէ ապա թարգմանին թարգմանել ուղերձը:
Սակայն Պատրիարք հայրը, որ քաջ Ֆրանսե-
րէն գիտէ, չնորհակալ կ'ըլլայ և կ'զգացնէ
թէ թարգմանութիւն հարկ չէ: Հիւպատոսը,
ի մէջ այլոց, կը հարցնէ անոր իր տպաւորու-
թիւնը իր ճամբաներուն և անոնց վրայ
ինկած տեղերուն վրայ, և Պատրիարք Հայրը
շատ սուր ու նշանակալից դիտողութիւն մը
կ'ընէ. «Գաւառներու մէջ քիչ ու շատ կա-
ռավարութեան հոտ կու դայ, բայց կեղքոնին
մէջ, — ակնարկելով Պիթլիսի և հոն դտած
ընդունելութեան, — կառավարութիւն բնաւ
չկայ, կ'երևի:» Ա՛լ որոշ էր թէ որչափ Հայ
ժողովուրդին, նոյնչափ իր պետին վրայ ցա-
ւազին եղած էր այդ տպաւորութիւնը: Սա-
կայն Պատրիարք Հայրը այդ տպաւորութիւնը
մեղմացնելու կողմը դրաւ ինքզինք, ինչպէս
շատ զեղեկօրէն ցուցուց իր երկու շարթի իրի-
կուան քարոզին մէջ ալ:

Պատրիարք Հայրը իր քարոզին բնաբան
առաւ Գրիստոսի խաչէն արտասանած ներու-
ղութեան խօսքը. «Հայր, թող դոցա, զի ոչ
գիտան զինչ աննն:» Յուցուց թէ Աստուծոյ
Որդին այս խօսքն ըսաւ մարդոց որդիներէն

զժնգափօրէն չարչարուելու տտեն, շեշտեց ան-
յիշաչարութեան և ներողամտութեան ոգին
պէտքը, յորդորեց տարբեր ազգութեանց հեա
սիրով և համերաշխութեամբ ապրել, զպրոց-
ներու հոգ տանիլ, իրար սիրել և իրարու գոր-
ծակցիլ և այլն: Գաղթականութեան մասին
խօսելով ըսաւ.

«Մի գաղթէք, մի պարպէք. ձեր երկիրը,
քիչ մ'ալ՝ և միայն քիչ մը սպասեցէք, միայն
քանի մը ամիսներով քան տարիներով՝ և, ես
գրեթէ ձեզ կը վստահացնեմ, հանգիստ պիտի
գտնէք:» Այսպէս և այսքան յուսադրիչ եղան
միշտ Սրբազան Հօր խօսքերը, ուր որ առիթն
ունեցաւ ժողովրդին խօսելու: Իսկ լսողնե-
րէն ամէնուն խոր հառաչանքն ու մաղթանքն
էր որ Աստուած կար ու կարողութիւն տայ
անոր իր տուած յոյսերը իրագործելու և պան-
ծալի ու անմահ Պատրիարքը գտնալու:

(Շարունակութիւնը յաջորդով)

Հ Ա Յ Կ Ե Ա Ն Ք Ը

Հ. ՄԱՍԻՍԿՈՆԵՍ

Մեծ տօնին հանդէսները տեղի ունեցան
անօրինակ խանդավառութեամբ, սակայն ո՛չ
օրինակելի կարգապահութեամբ: Այսպիսի մեծ
տօնախմբութիւններ այնքան հազուադէպ կն
ազգերու կեանքին մէջ, որ կարելի չէ անոնց
օգուտներուն և վնասներուն մասին խորհրդա-
ծութիւններ չընել նոյնիսկ հանդէսներէն ետքը:
Մեր նախորդ յօդուածներէն մէկուն մէջ շեշ-
տած էինք թէ այսպիսի մեծ յոբելեան մը ար-
ժանավայել կիրպով տօնելու համար անհրա-
ժեշտ էր լրջօրէն պատրաստուիլ: Մանաւանդ
արդի պարագաներու մէջ քաղաքակրթական
այսքան կարեւոր տօնախմբութիւն մը պէտք
էր քաղաքակիրթ ազգի մը վայել պատշաճու-
թեամբ և վայելչութեամբ կատարուէր:

Այսպիսի մեծ յոբելեաններ սովորաբար, և
մանաւանդ մեր պայմաններուն մէջ, կրկնակ
նպատակով կը տօնուին: Այս նպատակներէն
առաջինը արտաքին է, այսինքն օտար ազգե-
րուն, այսինքն մեր Օսմ. այլ տարրերուն և
Եւրոպացիներուն ցուցնել թէ մենք 15 դարե-
րէ ի վեր մարդկային քաղաքակրթութիւն
հետապնդող ժողովուրդ մը եղած ենք: Յո-
բելեանին երկրորդ նպատակը պիտի ըլլար,

այս մեծ տօնին առթիւ Հայ անցեալին դիտակցութիւնը զօրացնել ժողովուրդին մէջ և այս առթիւ բարեգործական գոհողութեանց զրդել զայն :

Ներկայ պարագաներու մէջ մեր երախտագիտութիւնը Հայ տառերու հնարիչներուն հանդէպ ասկից աւելի պատշաճ ձեւով չպիտի կարենայինք տօնել : Գծախտարար մեծ տօնին հանդէսները վայելուչ չուքով չէին պատրաստուած : Մենք կը փափաքէինք որ հանդէսներուն ներկայ եղող բոլոր օտարազգիները Եւրոպական կանոնաւորութեան և լայնելութեան տպաւորութեան տակ մեկնէին :

Նախ կարելի չէր Պոլսոյ ամբողջ ժողովուրդը Մայր Եկեղեցին սեղաւորցնել : Կարգազիր Յանձնախումբին անդամները զայս առաջուրնէ պէտք էր գիտնային : Մայր Եկեղեցիի մէջ մի միայն օտար և մերազգի պաշտօնական անձեր և հրաւիրեալներ պէտք էր ընդունիլ և ամենախիստ կարգապահութիւն պահպանել : Սակայն երբ դեսպանները վերջին օր հեռագրով հրուէր ստանան և Եւրոպական թերթերու ներկայացուցիչներուն զրկուած հրաւիրագրերը իրենց հասցէին չհասնին , չատ ընական է թէ այսքան անհոգութեամբ սկսած դործ մը մեծաւայելուչ հանդէս մը ըլլալու յաւակնութիւնը չէր կրնար ունենալ : Նոյնիսկ Եկեղեցիի մէջ կիրակի պէտք եղած կանոնաւորութիւնը չպահուեցաւ : Հ. Կոմիտասի խումբին և Պ. Շահմուրատեանի հիանալի Եկեղեցական երգեցողութիւնը ամբողջային ժխտող մը կ'ընդհատուէր շարունակ :

Մեր կարծիքով պէտք էր այդ օրը բոլոր Հայ պաշտօնական մարմիններու , ընկերակցութեանց , հաստատութեանց և այլն ներկայացուցիչները պաշտօնական ինքնայատուկ տարազներով ներկայանային հանդէսներուն : Արտաքին փայլն ու կարգապահութիւնը շատ աւելի պիտի ազդէին ներկայ օտարականներուն վրայ քան այն քանի մը խօսքերը , որ Երուսաղէմատան շատ նեղ սրահներուն մէջ արտասանուեցան : Մեսրոպ-Սահակեան տառերու դիւտին առթիւ հանդէսներէն աւելի , որոնք այժմ անցան գացին , զրական արդիւնքի պէտք ունինք :

Թուրքիոյ մէջ հաւաքուած զրամական գումարը դեռ շատ աննշան է : Գլխաւորական ֆոնդին

համար պէտք է ամէն Հայ պարտաւորիչ կերպով իր լուծման տայ : Բայց այս նպատար պէտք է ձեւի մը վերածել : Հայերս թերեւս ոչ մէկ հիմնարկութեան համար այնքան դրամի պէտք ունինք որքան մեր զպրօցներուն . համար , որոնց հասոյթները շատ աննշան են : Ասկից զատ , եթէ կ'ուզենք հիմնովին բարեփոխել մեր կրթական կազմակերպութիւնը և արդիականացնել զայն , պէտք է որ կրթական նախարարութեան նման բան մը կազմակերպենք : Մեր Ուսումնական Խորհուրդը պէտք է անհրաժեշտաբար իր տրամադրութեան տակ խոչոր գումար մը ունենայ : Եթէ պետութիւնը յօժարէր մեր զպրօցներուն յատկացուած գումարը ուղղակի Ուսումնական Խորհրդոյ տրամադրութեան տակ դնել , անմիջապէս կարելի էր սկսիլ այս կազմակերպութեան : Անհրաժեշտ է որ մեր բոլոր զպրօցներուն պիտճէն Ուսումնական Խորհուրդէն կախում ունենայ : Այս նպատակին իրագործման համար պէտք չէ ջանք խնայել : Դրամական բաւարար միջոցներով օժտուած Ուսումնական Խորհուրդ մը միայն կրնայ պէտք եղած բարեկարգութիւնը ներմուծել մեր զպրօցական կազմակերպութեան մէջ և անհրաժեշտ բարեփոխումները ի գլուխ հանել :

Քանի որ զպրօցական խնդիրը միշտ այժմէական հարց մըն է մեզի համար , պէտք է վերջապէս լուրջ քայլեր տուննք այդ տեսակէտով պէտք եղած բարեփոխութիւնը ներմուծելու համար :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Պաշարման վիճակի գործողութեան ըստ առաջնոյն Ա. Զօրաբաժնի հրամանատարութեան վերադարձուեցան և ձէմալ պէյ նոյն զօրաբաժնի փոխ հրամանատար կարգուեցաւ : Այլեւս ջնջուած է Պոլսոյ Զին . հրամանատարութիւնը :

Ներքին գործերու նախարարը երեք ձևով ընտրական սեղեկազիր զրկած է գաւառները և հրամայած է կանոնաւորապէս կատարել Երեսփ. ընտրութիւնները և արդիւնքը նշանակել այդ տեղեկազիրներուն վրայ :